

№ 221 – ноември 2012

Преброяване на земеделските стопанства през 2010 година ОБЛАСТ СМОЛЯН – основни резултати

Обща характеристика на областта

Област Смолян е разположена в Южния централен район и е една от 28^{-те} области на България (ниво NUTS 3 от Общата класификация на териториалните единици за статистически цели на ЕС). Общата площ на областта е 3 193 кв. км., което представлява 2.9% от територията на страната. Броят на населените места е 242, администрирани в 10 общини, като градовете са 8, селата – 234. Населението на областта, по данни от преброяването през 2011 година, е 121 752 души или 1.7% от населението на страната. Средната гъстота на населението е 38 ж./кв.км. при средна гъстота за страната 66 ж./кв.км. Общият размер на използваната земеделска площ (ИЗП) е 199 787.8 дка и заема 6% от територията на областта.

СТРУКТУРА НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

Броят на земеделските стопанства в Област Смолян е 16 348, което представлява 15% от стопанствата в Южен централен район и 4% от стопанствата в цялата страна. Използваната земеделска площ (ИЗП) е 199 787.8 дка и е разпределена в 16 236 стопанства. Средната ИЗП за стопанство в областта е 12.3 дка при 101.3 дка средна за страната и по този показател областта е на едно от последните места в страната. Стопанствата, които не разполагат с ИЗП, са 112 бр. Земеделските стопанства в Община Чепеларе са най-големи – средната им ИЗП е 23 дка, а най-малки са стопанствата в Община Рудозем – тяхната средна ИЗП е 6 дка. Най-голям е броят на земеделските стопанства в Община Смолян – 18% от стопанствата в областта, следват Неделино и Доспат, съответно 14% и 12% от стопанствата. Стопанствата, които обработват над 500 дка ИЗП са 19 бр. и обхващат 9% (16 985 дка) от ИЗП на областта. Земеделските стопанства, които обработват до 10 дка, са 10 648 бр. или 66% от стопанствата с ИЗП в областта и обработват 24% (48 561 дка) от ИЗП.

Таблица 1 Разпределение на земеделските стопанства в Област Смолян според размера на ИЗП по общини

Община	Общо			ИЗП (дка)										
	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Среден размер (дка)	= 0.0	> 0.0 и < 10.0	≥ 10.0 и < 20.0	≥ 20.0 и < 100.0	≥ 100.0 и < 500.0	≥ 500.0	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Брой стопанства
БЪЛГАРИЯ	370 222	36 169 647.3	101.3	13 148	248 015	816 280.7	46 944	625 506.8	41 124	1 631 422.8	12 828	2 786 112.8	8 163	30 310 324.2
Област														
Смолян	16 348	199 787.8	12.3	112	10 648	48 560.7	3 860	50 738.4	1 563	52 836.5	146	30 666.8	19	16 985.4
Баните	1 461	19 293.6	13.2	1	892	3 614.5	336	4 604.8	215	7 250.9	16	с	1	с
Борино	732	11 725.2	16.2	8	453	1 810.3	135	1 826.8	116	4 649.9	19	с	1	с
Девин	1 546	20 805.8	13.6	11	1 218	4 726.7	169	2 207.9	120	4 713.9	23	5 048.0	5	4 109.3
Доспат	1 957	22 042.7	11.3	3	1 229	7 128.8	571	7 381.5	139	5 081.5	15	2 450.9	-	-
Златоград	1 503	10 341.8	6.9	10	1 160	5 298.1	280	3 466.6	53	1 577.1	-	-	-	-
Мадан	1 838	18 363.4	10.1	24	981	4 588.0	644	8 546.7	189	5 228.7	-	-	-	-
Неделино	2 297	20 081.4	8.8	3	1 505	7 601.9	685	8 924.4	101	2 777.0	3	778.1	-	-
Рудозем	1 336	8 023.7	6.1	20	1 065	3 921.4	221	2 863.0	28	678.4	2	с	-	-
Смолян	2 883	50 829.5	17.8	25	1 778	8 158.9	607	8 024.7	419	14 402.1	44	9 646.2	10	10 597.6
Чепеларе	795	18 280.7	23.2	7	367	1 712.1	212	2 892.0	183	6 477.0	24	с	2	с

Резултати и анализи

Разпределение на ИЗП в Област Смолян

Използваната земеделска площ в размер 199 788 дка е разпределена на 16 236 земеделски стопанства с местонахождение на територията на Област Смолян. Броят на стопанствата, които са на физически лица, е 16 159 и те обработват 93% от общата ИЗП при средна площ в размер на 11.5 дка. Търговските дружества са 35 и ползват 3% от общата ИЗП. При тях средната площ на стопанство е значително по-висока – 208.4 дка. Незначителен дял от ИЗП се стопанисва от земеделските кооперации, които са 5 бр., едноличните търговци (25 бр.) и гражданските сдружения и други структури (манастири, училища, институти и др.) - 12 бр. Собствена на стопанствата е 71% от използваната земя, а 29% е наета.

ИЗП според юридическия статут на стопанствата

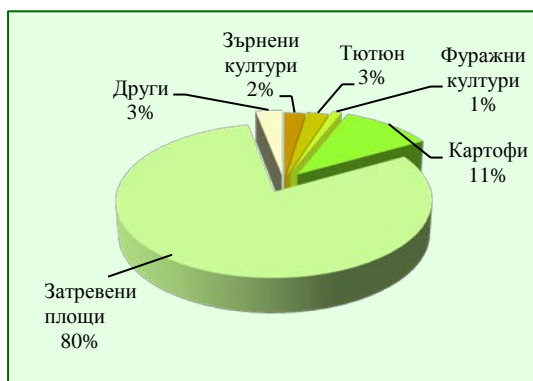
Фигура 1

РАСТЕНИЕВЪДСТВО

Разпределение на ИЗП по основни групи култури

Фигура 2

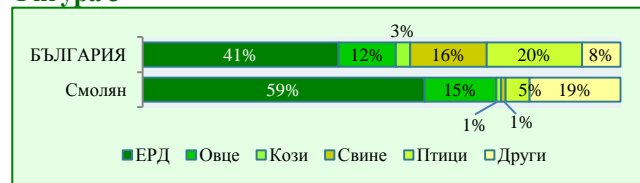
Обработваемата земя в областта е 37 344 дка, което е 19% от ИЗП на областта и се разпределя в 15 177 земеделски стопанства. Постоянно затревените площи са 80% от ИЗП. 16% от площите с картофи в страната се отглеждат в стопанствата от област Смолян. Делът на площите с картофи е 11% от ИЗП на областта или 21 510.6 дка, те се отглеждат в 14 982 земеделски стопанства. Техническите култури заемат 5 057 дка, като делът на тютюна е 99% от тях (3% от ИЗП). Зърнените култури заемат 2% от ИЗП на областта. Преобладаващите зърнени култури са зрял фасул (1 566 дка) и пшеница (1 484 дка). В общините Смолян и Неделино са съответно 17% и 15% от площите на картофите в областта. 84% от площите на тютюна са в общините Неделино и Доспат. Трайните насаждения са 975 дка, от които 207 дка са площите на ябълките.

ЖИВОТНОВЪДСТВО

Селскостопански животни, птици и пчели отглеждат 10 988 стопанства в областта. От тях 74% отглеждат говеда, 23% – овце, 7% – кози, 2.5% – свине и 10.4% – птици. В Област Смолян се отглеждат 15 642 говеда със среден размер на стадата от 2 глави. Млечните крави са 9 786 броя. Говедата, овцете, козите и свинете се отглеждат основно в стопанства на физически лица, съответно 97.5% от говедата, 91% от овцете, 100% от козите и 97% от свинете. В стопанства на търговски дружества се отглеждат 86% от птиците. В 435 стопанства се отглеждат 6 949 пчелни семейства, като 95% са в стопанства на физически лица.

Разпределение на животинските единици

Фигура 3

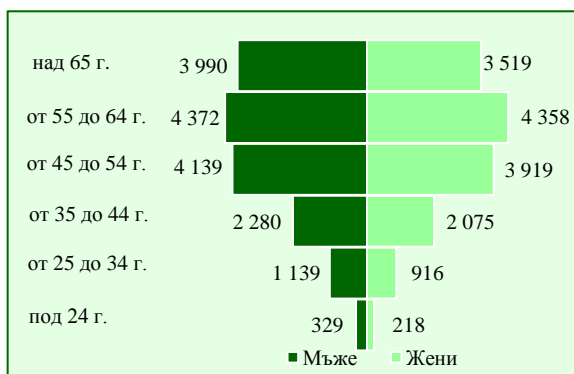

Животинските единици са стандартни единици за измерване, които позволяват обединяване на различните категории животни, с цел сравняването им.

РАБОТНА СИЛА

Брой на лицата, заети в земеделието в зависимост от пола и възрастовата група

Фигура 4

В земеделските стопанства през 2010 година са работили 31 254 души (без сезонните работници), като обемът на вложения от тях труд е 12 136 годишни работни единици (ГРЕ). Като семейна работна ръка участват 30 870 лица или 99% от заетите в земеделието в областта. Несемейна работна ръка (наети лица) са 384, които формират 1% от заетите и са отработили общо 277 ГРЕ. Сезонните работници са отработили 42 хил. човекодни, което представлява 181 ГРЕ. Жените са 48% от заетите, а мъжете – 52%. Пенсионерите над 64-годишна възраст, влагащи труд в земеделските стопанства, са 24% от заетите, а работещите до 34 години са 8%. От 16 348 управители на стопанствата (вкл. физическите лица) 74% са мъже, а 26% са жени. Управителите са отработили общо 6 601 ГРЕ. До 34 годишна възраст са 5% от тях, а над 64 години са 30%.

ТИПОЛОГИЯ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

В Област Смолян преобладават стопанствата, специализирани в отглеждането на тревопасни животни и на полски култури, и стопанствата със смесени култури и животновъдство – съответно 34.4%, 33.5% и 22.1%. Стандартният производствен обем се формира основно от специализираните стопанства в отглеждането на тревопасни животни (44.4%) и от стопанствата със смесени култури и животновъдство (25.3%).

ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ

Таблица 2 Брой стопанства и площи с основни култури, брой животни и работна ръка в Област Смолян

Земеделски площи и култури	БЪЛГАРИЯ		Област Смолян	
	Стопанства (брой)	Площ (дка)	Стопанства (брой)	Площ (дка)
Използвана земеделска площ	357 074	36 169 647.3	16 236	199 787.8
Обработваема земя	250 728	31 249 279.8	15 177	37 343.7
Зърнени култури	119 640	17 961 479.9	5 637	4 990.9
- в т.ч. зрял фасул	21 114	14 274.2	4 839	1 566.3
Тютюн	33 457	246 079.9	1 628	4 997.1
Фуражни култури	75 332	1 061 335.4	532	2 154.5
Картофи	88 749	135 529.9	14 982	21 510.6
Ягоди, пресни зеленчуци и цветя	72 103	247 081.3	2 571	1 299.4
Семейни градини	227 930	103 646.5	5 657	1 467.0
Постоянно затревени площи	107 267	3 820 229.9	14 116	160 001.8
Трайни насаждения	118 610	996 491.1	446	975.3
- в т.ч. лозя	87 002	523 356.7	90	83.1
- в т.ч. овощни видове	42 827	455 048.5	394	801.1
ябълки	19 138	58 509.8	283	206.8
сливи и джанки	16 273	83 745.8	166	101.0

Видове и категории животни	БЪЛГАРИЯ		Област Смолян	
	Стопанства (брой)	Брой животни*	Стопанства (брой)	Брой животни*
Говеда	95 357	576 339	8 162	15 642
- в т.ч. крави	86 210	347 291	7 302	9 862
Овце	91 793	1 415 181	2 560	32 264
Кози	84 582	388 866	740	2 545
Общо еднокопитни	92 806	112 632	4 398	5 004
Пчелни семейства	23 982	588 694	435	6 949

*С изключение на пчелите, които са посочени в брой на пчелните семейства.

Работна ръка	БЪЛГАРИЯ			Област Смолян		
	Работна сила общо	Семейна работна ръка	Несемейна работна ръка	Работна сила общо	Семейна работна ръка	Несемейна работна ръка
Брой лица, влагащи труд в стопанствата	738 634	681 466	57 168	31 254	30 870	384
Вложен труд в ГРЕ	389 107	336 766	52 341	12 136	11 859	277

Таблица 3 Типология на земеделските стопанства в Област Смолян

Видове стопанства по специализация		Ед. мярка	БЪЛГАРИЯ	Област Смолян	% в областта
Общо		Брой стопанства	370 222	16 348	100.0%
		СПО (хил. евро)	2 458 262.8	24 577.6	100.0%
Специализирани стопанства — растителни култури	полски култури	Брой стопанства	63 112	5 484	33.5%
		СПО (хил. евро)	1 152 959.3	4 011.5	16.3%
	зеленчуци, цветя и гъби	Брой стопанства	18 223	223	1.4%
		СПО (хил. евро)	166 013.1	736.8	3.0%
	трайни насаждения	Брой стопанства	32 111	47	0.3%
		СПО (хил. евро)	60 544.3	70.2	0.3%
Специализирани стопанства — животинска продукция	тревопасни животни	Брой стопанства	88 630	5 630	34.4%
		СПО (хил. евро)	379 412.6	10 909.0	44.4%
	свине, птици и зайци	Брой стопанства	28 583	85	0.5%
		СПО (хил. евро)	348 827.3	955.4	3.9%
Смесени стопанства	смесени култури	Брой стопанства	14 607	1 000	6.1%
		СПО (хил. евро)	65 950.0	1 260.1	5.1%
	смесено животновъдство	Брой стопанства	50 186	209	1.3%
		СПО (хил. евро)	76 438.5	419.9	1.7%
	смесени култури и животновъдство	Брой стопанства	73 788	3 609	22.1%
		СПО (хил. евро)	208 117.7	6 214.7	25.3%
некласифицирани стопанства	Брой стопанства	982	61	0.4%	

ПРЕБРОЯВАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА 2010: МЕТОДОЛОГИЯ

В настоящата публикация са представени и анализирани данните за 16 348 земеделски стопанства с местонахождение в Област Смолян, които отговарят на праговете за земеделско стопанство. При анализирани на резултатите земеделските стопанства са групирани на "физически" и "юридически" лица. Едноличните търговци и сдруженията са включени в групата на юридическите лица, тъй като по размер и "поведение" са по-близко до кооперациите и търговските дружества, отколкото до стопанствата на физическите лица.

ИЗПОЛЗВАНИ ДЕФИНИЦИИ

Земеделско стопанство или „стопанство“ е отделна технико-икономическа единица, която има единно управление и която произвежда селскостопанска продукция или поддържа земеделски земи в добро земеделско и екологично състояние по смисъла на чл. 2, буква „а“ от Регламент (ЕО) № 1166/2008 и отговаря на поне един от критериите, заложен в Приложение №2 към чл. 5 на Закона за преброяване на земеделските стопанства в България през 2010 г.

Използваната земеделска площ (ИЗП) на стопанствата включва обработваемата им земя, трайните насаждения, постоянно затревените площи и семейните градини. **Обработваемата земя** е земеделска земя, която ежегодно участва в сеитбооборот – площите, върху които се отглеждат едногодишни култури, както и оранжерийните площи, площите, заети с ягоди, изкуствени ливади, хмел, маслодайна роза, лавандула, угарите и площите за производство на семена и посадъчен материал.

Трайни насаждения са овощните насаждения, лозята, площите с ягодоплодни култури и разсадниците (вкл. за горски фиданки).

Постоянно затревените площи са естествените ливади и ниско продуктивните затревени площи на стопанството, които се косят или се изпасват от животните. Включват се и площите, които не се използват за производствени цели но се поддържат в добро земеделско и екологично състояние.

В ИЗП на стопанствата не се включват колективно ползваните от няколко стопанства общи площи за паша на животните.

Годишна работна единица – 1 ГРЕ е равна на отработените часове от един работник при пълно работно време в рамките на една година. В България 1 ГРЕ е равна на 1 856 отработени часа в годината или 232 човекодни.

Период на наблюдение за площите е стопанската година: от 1^{-ва} октомври 2009 г. до 30^{-ти} септември 2010 г. Броят на животните се отчита към 31.08.2010 г. Работната сила се отчита за период от 12 месеца, приключващ на 31.08.2010 г.

ОРГАНИЗАЦИЯ И ПРОВЕЖДАНЕ НА ПРЕБРОЯВАНЕТО

Преброяването на земеделските стопанства се провежда от 1 септември до 30 ноември 2010 г., съгласно Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2010 г. Събирането на информацията се осъществи от анкетьори, които посетиха стопанствата, отговарящи на критериите за земеделско стопанство, в областта и интервюираха техните стопани или управители.

По време на преброяването на територията на Област Смолян работиха 116 анкетьори и 11 контролери, които бяха специално обучени. Въвеждането на данните от попълнените въпросници бе последвано от проверки и контроли за съответствие, които имаха за цел да осигурят високо качество на събраната информация.

Всички лица, участвали в събирането и обработката на данните, са длъжни да спазват статистическа тайна и индивидуалните данни на стопанствата не могат да се използват за други цели освен статистически (Глава Шеста от Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2010 година).

ТИПОЛОГИЯТА НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

Типологията на земеделските стопанства представлява единна класификация на стопанствата в Общността съобразно техния тип по технико-икономическа насоченост и икономически размер и позволява да се определят специализацията и размерът им. Класификацията се основава на икономически показатели, наречени стандартни производствени обеми (СПО).

Типът по технико-икономическа насоченост на дадено стопанство се определя от относителния дял на стандартния производствен обем на различните продукти на това стопанство в неговия общ стандартен производствен обем.

Стопанствата се групират в **девет общи типа**:

Специализирани стопанства — растителни култури

1. полски култури
2. зеленчуци, цветя и гъби
3. трайни насаждения

Специализирани стопанства — животинска продукция

4. тревопасни животни
5. свине, птици и зайци

Смесени стопанства

6. смесени култури
7. смесено животновъдство
8. смесени култури и животновъдство
9. неклассифицирани стопанства

За определяне на типологията на стопанствата за преброяването на земеделските стопанства в България през 2010 година са използвани СПО'2007, изчислени като средно претеглени величини за периода 2005-2009 година. Групирането на стопанствата в хомогенни групи по тип специализация и икономически размер позволява сравнение на земеделските структурите в различните страни и във времето.

Как се определя типологията?

При определяне типологията на стопанствата се преминава през следните стъпки:

- Изчисляват се индивидуални СПО за всички селскостопански продукти (от растениевъдството и животновъдството) за определена стопанска година или като средна стойност от няколко години. Индивидуалният СПО отразява средната парична стойност на селскостопанската продукция при цена на производител. СПО не включва директните плащания, данък добавена стойност и други данъци.
- Тези индивидуални СПО се прилагат към данните на всяко стопанство (площта на всеки вид култура и броят на всяка категория животно, отглеждани в стопанството, се умножават по съответните им СПО) и се сумират, за да се получи общия СПО на стопанството в евро.
- Специализацията на стопанството се определя по схема за класификация, заложена в Регламент (ЕО) 1242/2008, изменен с Регламент (ЕО) 867/2009.

Какво е "икономически размер" на земеделското стопанство? – Икономическият размер на стопанството се определя въз основа на общия стандартен производствен обем на стопанството. Той показва потенциала на стопанството, но не и неговите финансови резултати. Икономическият размер позволява сравнение на стопанства с различни специализации, защото физическият размер (средна площ, брой животни и т.н.) не носи достатъчно информация.

Икономическият размер на едно стопанство се определя като сумата от СПО на всеки продукт, произвеждан в стопанството. Стопанствата се групират в **класове по размер** (от I до XIV). В I^{-ви} клас се включват стопанства с размер до 2 хил. евро. Стопанствата с икономически размер от 2 хил. евро до 100 хил. евро са групирани в класове от II^{-ви} до VII^{-ми}, а стопанства с икономически размер над 100 хил. евро попадат в класовете от VIII^{-ми} до XIV^{-ти}.

Типологията на стопанствата се използва в земеделската статистика за анализ на получените резултати от статистическите наблюдения, както и за изготвяне на извадки за провеждане на следващи изследвания.

Публикацията е приключена редакционно на 30 ноември 2012 г.

Редакция: МЗХ, отдел "Агροстатистика"

Адрес: София, 1040, МЗХ, бул. „Христо Ботев“ № 55

Областна дирекция „Земеделие“ – Смолян

Адрес: Гр. Смолян, 4700, бул. "България" № 14

За повече информация: МЗХ, отдел "Агροстатистика"

Тел./факс: 980 82 94; E-mail: agrostat@mzh.government.bg

Интернет страница на МЗХ: www.mzh.government.bg

<http://www.mzh.government.bg/ODZ-Smolian/bg/Home.aspx>

тел./факс: 0301/6 20 78; E-mail: 21Agrostatistica@mzh.government.bg